

DOI: [10.32702/2307-2156-2021.12.72](https://doi.org/10.32702/2307-2156-2021.12.72)

УДК 354:321.7

*Г. В. Старикова,
аспірант 4 курсу навчання кафедри регіональної політики,
Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського
національного університету імені Т. Шевченка
ORCID ID: 0000-0001-7855-0801*

ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ДЕМОКРАТИЗАЦІЮ

*G. Starykova
Postgraduate student of the 4th year of study of the Department of Regional Policy,
Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras
Shevchenko National University of Kyiv*

ACTIVITIES OF POLITICAL PARTIES AT THE LOCAL LEVEL AND THEIR INFLUENCE ON DEMOCRATIZATION

В статті розглянуто питання щодо діяльності політичних партій на місцевому рівні та їх впливу на процеси демократизації. Дослідження дозволяють відзначити, що демократизація процесів в Україні актуалізувала дослідження проблем політичних партій, здатних забезпечити компетентний та трансформаційний шлях суспільного розвитку. Ефективна демократія вимагає стійкої багатопартійної системи. В основі демократії знаходяться фундаментальні принципи та практика діяльності, які визначають всі сфери життя суспільства. Основний принцип полягає в рівності всіх людей, що володіють певним набором особистих прав. В умовах демократії громадяни можуть активно приймати участь в житті суспільства, користуючись своїми особистими правами, зокрема свободою волевиявлення, свободою слова, свободою думки, правом звернення до державних органів та правом голосування на справедливих виборах. Доведено, що політичні партії відіграють виключно важливу та незамінну роль в житті демократичного суспільства. Добре організовані політичні партії приймають участь та отримують перемогу на виборах, акумулюють й представляють суспільні інтереси, висувають політичні альтернативи та готують політичних лідерів. Конкуренція між окремими партіями сприяє укріпленню підзвітності уряду та допомагає знайти практичні та відповідальні рішення назрілих у суспільстві проблем. Обґрунтовано, що ефективні політичні партії сприяють зміцненню впевненості громадян в демократизмі влади та більш активній її підтримки населенням. Оскільки політичні партії мають велике значення в демократичному суспільстві, вони повинні керуватись демократичними принципами діяльності. Це передбачає участь всіх членів партії у прийнятті рішень, особлива увага повинна приділятися участі та залученню до роботи партійних відділень місцевого рівня. Визначено ключові напрями вдосконалення діяльності політичних партій на місцевому рівні з метою розвитку процесів демократизації.

The article considers the issues of the activity of political parties at the local level and their influence on the processes of democratization. Research allows us to note that the democratization of processes in Ukraine has updated the study of the problems of political parties that can provide a competent and transformational path of social development. Effective democracy requires a stable multiparty system. Democracy is based on the fundamental principles and practices that define all spheres of society. The basic principle is the equality of all people with a set of personal rights. In a democracy, citizens can take an active part in society, exercising their personal rights, including freedom of expression, freedom of speech, freedom of thought, the right to appeal to public authorities and the right to vote in fair elections. It has been proven that political parties play an extremely important and indispensable role in the life of a democratic society. Well-organized political parties participate in and win elections, accumulate and represent the public interest, put forward political alternatives and train political leaders. Competition between individual parties strengthens government accountability and helps to find practical and responsible solutions to pressing problems in society. It is substantiated that effective political parties help to strengthen the confidence of citizens in the democracy of the government and more active support of the population. As political parties are of great importance in a democratic society, they must be guided by democratic principles. This involves the participation of all party members in decision-making, special attention should be paid to the participation and involvement of local branches of the party. The key areas for improving the activities of political parties at the local level in order to develop democratization processes have been identified. In order to develop the processes of democratization, political parties at the local level should improve their activities in the following areas: 1) parties at the local level need to turn to direct contacts with society; 2) in order to better understand the needs and common interests with the population to form effective communication with different social groups; 3) in order to better understand the role and functions of parties in a democratic system to ensure active participation in educational processes; 4) pay considerable attention to issues of intra-party democracy.

Ключові слова: *політичні партії; демократія; демократизація; політичне управління.*

Key words: *political parties; democracy; democratization; political governance.*

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Набуття Україною незалежності відкрило можливості щодо створення цивілізованого та демократичного суспільства й інтеграції до європейського співтовариства. Ключовим зовнішньоекономічним вектором і стратегічним завданням України є вступ до Європейського Союзу. Це, своєю чергою, вимагає від України подальшої трансформації інститутів політичної системи відповідно до світових та європейських стандартів та може бути здійснено за умови формування та реалізації нової ціннісної системи суспільного світогляду як складової вітчизняної демократичної культури. Політична система функціонує та розвивається з метою забезпечення умов ефективного управління суспільством. З такого боку вона постає у вигляді політичної структури управління суспільством, кожен елемент якої наділений властивостями владних відносин та функціями політичного управління суспільством. Політичне управління безпосередньо пов'язано з характером та якістю політичної влади та є однією з ключових проблем суспільного управління.

Політичне управління є одним з ключових питань суспільного управління та безпосередньо пов'язане з природою та якістю політичної влади. Політичне управління є специфічним способом структурування та легітимізації політичної влади в суспільстві. Становлення системи політичного управління вбирає риси цивілізаційного досвіду формування політичної еліти й нові вітчизняні пріоритети кадрової політики. Механізм політичного управління виконує важливі функції, зокрема: 1) стабілізацію політичної системи; 2) посилення впливу соціальної системи на прийняття управлінських рішень; 3) підтримку демократичних цінностей.

Становлення партійної системи в Україні через її складний територіально-політичний устрій має певну специфіку. В аспекті участі політичних партій в місцевому виборчому процесі має значення й законодавчо встановлений порядок створення партій, оскільки їх ціль – вираз політичної волі громадян, в тому числі й специфічних місцевих інтересів.

Політичні партії є універсальним політичним інститутом, що пов'язує державу та громадян і забезпечує представництво різноманітних соціальних інтересів в державних інститутах. Основними функціями політичних партій є легітимація політичної діяльності, інтегрування соціальних процесів та участь у формуванні демократичної основи органів публічної влади.

Політичні партії необхідні для розвитку та існування демократії, якою намагаються обґрунтувати правильність рішень, методів і цілей політичної діяльності, характер здійснення політичних процесів та в цілому державотворення. Політичні партії є важливим інструментом, що дозволяє забезпечити як участь громадян в політичному житті, так і вираз волі народу, яка повинна бути основою влади в демократичній державі.

Політичні партії як добровільні об'єднання в рамках громадянського суспільства є учасниками електоральних правовідносин та сприяють зростанню правосвідомості, громадянській активності і соціальній свободі населення, його інформованості, взаємодії громадянського суспільства та держави й, тим самим, сприяють збереженню цілісності, стабільності та стійкості політичної системи.

В умовах сьогодення влада на місцевому рівні потребує інноваційних методів демократичного управління з метою вирішення проблем та використання потенційних можливостей. В такому контексті особливої актуальності набуває питання зростання якості політичних партій, а це, своєю чергою, потребує чіткої структури партійної системи, зростання ролі партій на місцевому рівні, укріплення їх фінансової незалежності, розвитку внутрішньопартійної демократії, що в загальному впливатиме на процес демократизації в Україні.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідженню питань щодо особливостей діяльності та розвитку політичних партій як обов'язкового суб'єкта формування представницьких органів місцевого самоврядування присвячені чисельні роботи як вітчизняних, так і закордонних науковців, зокрема, В. Власова, Я. Давидовича, В. Кампо, С. Конончука, Б. Райковського, В. Тихонова, Ю. Якименко та ін. Питання демократизації суспільства та механізми розвитку демократії в Україні в різні періоди досліджували: С. Бобровник, С. Власенко, С. Головатий, А. Заєць, А. Колодій, М. Олійник, Н. Пархоменко, О. Петришин, В. Погорілко, О. Скакун, О. Скрипнюк, М. Цвік, О. Чаплик, В. Шаповал, Я. Янсонс та ін. Проте, враховуючи думки зазначених авторів, доводиться констатувати, що актуальним та важливим залишається питання щодо посилення якості функціонування політичних партій на місцевому рівні та вивчення характеру політичних цінностей, які впливають на розвиток процесів демократизації в Україні.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є обґрунтування діяльності політичних партій на місцевому рівні та визначення їх впливу на процеси демократії в Україні.

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Дослідження щодо обґрунтування діяльності політичних партій на місцевому рівні та визначення їх впливу на процеси демократії в Україні проводилося із використанням методів теоретичного аналізу, синтезу, опису, порівняння і узагальнення.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Політичні партії відіграють важливу роль в суспільно-політичному та державному житті, будучи одним із центральних компонентів сучасних політичних систем національних спільнот. Політичні партії – це один з ключових інститутів та джерел демократії, що має колосальний демократичний потенціал, забезпечує конкуренцію політичних діячів, програмних курсів в процесі функціонування політичної системи. З їх діяльністю пов'язано вирішення питання щодо політичної влади – її використання, способи та форми здійснення [11, с. 48]. Партії активно приймають участь в політичному житті на всіх стадіях політичного процесу: виборах; формуванні державних органів; прийнятті політичних та державних рішень, їх реалізації.

Правові форми взаємодії політичних партій з державою в концентрованому вигляді виражають найбільш суттєві характеристики взаємовідносин суспільства та держави, населення та влади. Ця проблема особливо значима для України, де багатопартійність розвивається не стільки завдяки самостійній політичній активності суспільства, скільки в результаті цілеспрямованих зусиль держави, орієнтованих на прискорену політичну модернізацію та зацікавленість в створенні впорядкованого та контрольованого політичного простору.

У сучасних представницьких демократіях партії виконують важливі політичні функції, пов'язані з агрегацією інтересів, а також виступають інституційними та комунікативними посередниками між державою та громадянами. Основні функції партій включають: 1) участь та перемогу на виборах з метою отримання певного ступеня контролю над державними органами та установами; 2) уособлення та вираження суспільних інтересів; 3) висування політичних альтернатив; 4) перевірку політичних якостей та підготовку політичних лідерів, які в майбутньому займуть своє місце в управлінні суспільством.

Політичні партії створюються для забезпечення участі громадян в політичному житті України, а не тільки її окремих частин. Вони покликані формувати політичну волю багатонаціонального українського народу як цілого, виражати, насамперед, загальнонаціональні інтереси, мету їх діяльності та не повинні асоціюватися виключно з інтересами окремих регіонів. В той же час, здійснюючи свою діяльність безпосередньо на місцевому рівні, політичні партії повинні забезпечувати поєднання загальнонаціональних та місцевих інтересів.

Законодавче регулювання створення та діяльності політичних партій безпосередньо пов'язано з правом громадян на об'єднання, з участю населення у виборах депутатів представницьких органів влади та розвитком різних форм здійснення права громадян на участь в управлінні державою. Партії, будучи юридичними особами, представляють собою міжгалузевий правовий інститут. Традиційно в юридичній науці вони вивчаються в рамках конституційного права, оскільки за своєю організаційною природою відносяться до сфери

конституційно-правового регулювання. Однак норми про політичні партії в субсидіарному порядку можна виявити в галузі регулювання цивільного, податкового та адміністративного права.

Як політико-правовий інститут, партія є, з одного боку, важливою ланкою вертикального зв'язку держави та суспільства, і одночасно складовим елементом останнього, що опосередковує всі фази політичного процесу: від представництва групових інтересів до прийняття та здійснення рішень; з іншого боку – партії в демократичних системах представляють складну мережу горизонтальних зв'язків самого суспільства, сприяють існуванню та функціонуванню механізмів саморегулювання та саморозвитку сучасного соціуму. Діяльність партій є важливим механізмом розподілу та перерозподілу владних ресурсів в державі та в суспільстві, а також рушійною силою для розвитку демократії [6, с. 32].

Демократія передбачає існування активних політичних партій, які виконують низку взаємопов'язаних функцій, що мають важливе значення в процесі демократичного управління.

Демократія – це загальне прагнення людства та практика, яку по-різному реалізують в різних регіонах світу. Демократія – це також система державного управління, за якої діяльність влади знаходиться під контролем народу, а громадяни вважаються рівними в процесі здійснення такого контролю. Найоптимальніший вибір щодо важливих питань та найточнішу оцінку якості демократії роблять ті, кого це безпосередньо стосується, тобто самі громадяни [10, с. 54]. Отже, основними провідниками демократичних змін в будь-якій країні є її громадяни, а вихідна точка для початку реформ знаходиться на національному та місцевому рівні.

Демократія пов'язується з багатьма процесами внутрішнього та міжнародного характеру, що визначають як зміни технологічної бази, так і цивілізації й глобалізації.

Класики демократії бачили в партіях підґрунтя для забезпечення конкурентоспроможності політичної системи. Американський соціолог С. М. Ліпсет, досліджуючи вимоги до демократичних режимів, відзначив, що великі партії з постійною базою електоральної підтримки є вирішальною умовою наявності стабільної демократії [5]. Мова йде про інституційну значимість партії як суб'єкта світу політики. Соціальна база партії надає їй можливості в демократичному просторі чинити вирішальний вплив на політико-управлінські процеси, тому кожна партія намагається залучити якомога більше своїх прихильників.

Р. А. Даль у своїй праці «Про демократію», аналізуючи процес становлення політичних інститутів як джерел демократії, відзначає, що політичні партії – це «один з основоположних та найпомітніших інститутів сучасної демократії...» [1, с. 88]. В цьому контексті Р. А. Даль зазначає, що право на створення політичних організацій, політичних партій є однією з найважливіших характеристик реальної демократії [1, с. 89].

Грунтуючись на поглядах Й. Шумпетера та М. Вебера, можна зазначити, що демократія в складному суспільстві може бути визначена як політична система, що пропонує регулярні конституційні можливості для зміни посадових осіб, та як соціальний механізм, який дозволяє максимально можливій частині населення впливати на основні рішення, обираючи претендентів на політичні посади [5]. Отже, демократизація це довготривалий та важкий процес, як на інституційному, так і на соціальному рівнях.

Партії можуть слугувати як опорою демократії, так і виступати інституційною системою, яка підтримує авторитарні тенденції. При цьому значення як певної партії, так і партії в цілому в політичній системі, а також їх політичний статус визначається ендогенними та екзогенними чинниками. До першої групи можна віднести внутрішню побудову партії, партійне лідерство, характер прийняття політичних рішень тощо. До другої відноситься достатньо велика кількість змінних, пов'язаних з характеристиками політичної системи та її простору, в тому числі партійна система, діюча виборча система. Врахування цих характеристик дозволяє описати конкретну партійну систему та зробити висновок про демократизуючу роль політичних партій.

Співвідношення між демократією та розвитком часто називають найсерйознішим викликом сучасності в світі. В багатьох регіонах однією з ключових проблем вважається відсутність економічних та соціальних переваг від переходу до демократії. Будучи цінністю сама по собі демократія також черпає стійкість та силу в своїй здатності задовольняти надії громадян на стійкий розвиток всіх верств суспільства.

В наш час глобалізації все більше уваги до себе приваблює якість демократії на місцевому рівні, визнання його значимості неухильно зростає. Місцевий рівень – це рівень, який у найбільшому ступені наближений до громадян. Він також уособлює собою простір, в якому громадяни щоденно зіштовхуються з демократією на практиці під час взаємодії з демократичними інститутами та процесами. Важливо, щоб на місцях функціонували здорові демократичні інститути, процеси та практики, оскільки активна участь громадян на місцевому рівні складає міцне підґрунтя життєздатної демократії на загальнонаціональному рівні. Політичні установки та політика національного рівня формують практику та режими, які діють на місцевому рівні, тоді як досвід місцевого рівня впливає на розвиток політичних установок та перетворень на національному рівні [4, с. 15].

Ефективно діючі політичні партії є одним з ключових елементів демократії на місцевому рівні. В сукупності вони представляють інтереси громадян, що об'єднанні схожими поглядами або потребами, та перетворюють їх в політичні установки та програми на місцевому рівні, пропонуючи їх в якості альтернативних платформ управління [7, с. 68]. Місцеві відділення партій зазвичай складають хребет національних політичних партій. Вони можуть вести передвиборчі компанії безпосередньо серед виборців, висувати кандидатів, вести набір членів, навчати навичкам роботи в адміністрації, забезпечувати голосування під місцевими та національними гаслами, тим самим, визначаючи їх зміст.

Прихильність політичної партії демократичним принципам повинна не тільки констатуватись в тексті статуту, але й знаходити відображення в щоденних взаємних контактах між керівниками та членами партії. Інакше кажучи, політична партія повинна керуватися демократичними нормами поведінки.

Важливим кроком на шляху побудови демократії та багатопартійності в Україні є Закон України «Про політичні партії в Україні», прийнятий в квітні 2001 р. [9]. Цим законом передбачено: 1) рівність партій перед законом; 2) порядок створення та припинення діяльності партій; 3) основні принципи організаційної побудови партій; 4) форми участі партій в політичному житті та джерела їх фінансування тощо [9].

Реформою децентралізації, що була розпочата в 2015 році, передбачено створення об'єднаних територіальних громад (ОТГ) та перерозподіл повноважень і ресурсів на користь місцевих органів влади, що, своєю чергою, підвищить кадровий потенціал місцевої влади, сприятиме регіональному розвитку та залученню додаткового фінансування в регіони.

Оскільки політичні партії відіграють ключову роль в суспільно-політичному житті держави та чинять вплив на діяльність органів державної влади, вони повинні мати розгалужену структуру зареєстрованих обласних, районних, міських організацій у більшості регіонів України. Політичні партії на місцевому рівні мають спрямовувати свою діяльність на просвітництво, адже вони є зацікавленою стороною у відстоюванні інтересів громади та забезпеченні комунікації з виборцями.

Децентралізовані партії зазвичай пропонують різні можливості залучення громадян і демонструють різний рівень реагування на потреби своїх виборців. Основні чинники, які на даний час визначають тенденції у вітчизняній партійній системі, представлені на рис. 1.

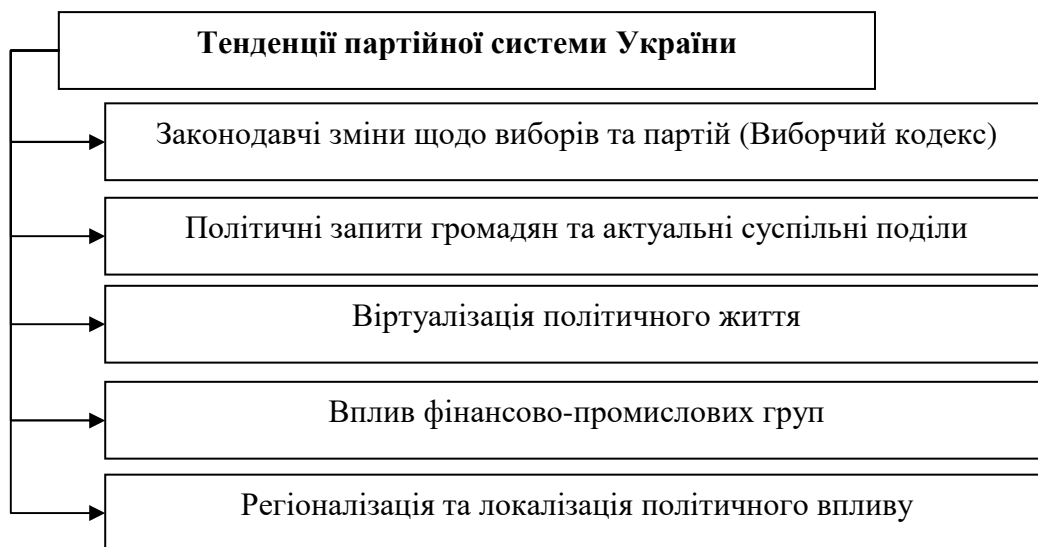

Рис. 1. Тенденції партійної системи в Україні

Джерело: [8]

В демократичній системі вибори – це один з ключових процесів, через який громадяни обирають своїх представників на певний, передбачений законодавством період. В ідеалі, саме через вибори громадяни уповноважують представників діяти від свого імені, а також здійснювати контроль над державною політикою та тими, хто приймає рішення. Отже, вибори є основною платформою для участі громадян в демократичній політиці.

В Україні з огляду на процеси децентралізації особливого політичного значення мали місцеві вибори в 2020 році. Нормами Виборчого кодексу обумовлено важливішу роль партій на місцевих виборах. Саме останні вибори в 2020 році відзначились високою конкуренцією між партіями. Зокрема, в обласних та міських радах переважного успіху досягнули локальні політичні партії, афілійовані з впливовими лідерами місцевого самоврядування (рис. 2).

Рис. 2. Політичні партії в місцевих радах за підсумками виборів в 2020 р.

Джерело: [8]

З огляду на дані рисунку 2, доводиться констатувати, що «партизація» виборчого процесу, яка закладена в Виборчому кодексі, носить лише формальний характер, хоча понад 90% кандидатів висуваються партійними організаціями, три чверті з них – безпартійні.

В загальному діяльність партій на місцевому рівні можна охарактеризувати як електоральні франшизи [8], що залучають до своїх виборчих списків представників, які не є їх членами.

Нерідко вважається, що місцеві вибори ефективніше національних, в тому сенсі, що вибрані місцеві політичні представники ближче до населення, а отже, краще розуміють потреби та проблеми своїх громад та можуть сприяти реалізації очікувань та прагнень населення через політичний процес.

Наявність потужних місцевих інститутів ще не означає, що вони керуються демократично та призводять до довгострокових демократичних результатів. Їх здатність ефективно виконувати дану функцію в значному ступені залежить від багатьох різних чинників. До таких чинників відноситься: існуюча політична система; виборчі закони; діючі внутрішні процедури та потенціал [3, с. 113].

Уся політика здійснюється на місцевому рівні. Значна частина часу та уваги повинні приділятися місцевим відділенням. У підсумку, сила та стабільність будь-якої політичної партії національного масштабу, успіхи її кандидатів на виборах будь-якого рівня безпосередньо залежать від числа активних членів партії та їх прихильників, працюючих на місцевому рівні. Для успішного зростання та укріплення політичної партії необхідна міцна база, подібна до кореневої системи, що живить дерево. Іноді лідери партій розуміють важливість партійного будівництва на місцях, проте на практиці далеко ще не всі вони приділяють цьому належну увагу, тобто сприяють процесу демократизації. Так, партії часто бувають нездатні до політичної конкуренції або здійснення контролю за діяльністю влади [2, с. 5].

Лідери та прихильники політичних партій відіграють ключову роль в успішному становленні демократії. Однак, для більшого розповсюдження та укріплення демократичних інститутів в країні партійним лідерам необхідно самим володіти демократичними якостями. Якщо партії не слідує демократичним цінностям та не поважають демократичні принципи у внутрішньопартійному житті, від них важко очікувати дотримання цих норм після перемоги на виборах та приходу до влади.

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ЦЬОМУ НАПРЯМІ

Розвиток в Україні правової демократичної держави на сучасному етапі повинен здійснюватися з пильною увагою до діяльності політичних партій, оскільки сьогодні очевидно стає картина, за якої виключно політичні партії мають право приймати участь у виборах різного рівня. При значимості демократизації політичного життя в Україні, тим не менше, варто звернути увагу на обставини, що гальмують розвиток вітчизняної партійної системи.

Спираючись на розгалужену мережу своїх місцевих партійних осередків, правлячі партії зможуть укріпити свою легітимність в очах населення, здобути можливість демократичним шляхом відстоювати свою точку зору на розвиток регіонів та нести реальну відповідальність перед виборцями.

З метою розвитку процесів демократизації політичним партіям на місцевому рівні варто вдосконалити свою діяльність за наступними напрямками: 1) партіям на місцевому рівні потрібно звернутися до прямих контактів з суспільством; 2) з метою кращого розуміння потреб та спільності інтересів з населенням сформувати ефективну комунікацію з різними соціальними групами; 3) з метою ліпшого розуміння населенням ролі та функцій партій в демократичній системі забезпечувати активну участь в просвітницьких процесах; 4) приділяти значну увагу питанням внутрішньопартійної демократії.

Література.

1. Даль Р.А. Полиархия: участие и оппозиция. М.: Высш. шк. экономики, 2010. 288 с.
2. Кармазіна М. Політичний регіон: підстави формування та функціонування. Наукові записки ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України. 2016. Випуск 1 (81). С. 4-18.
3. Кудіна О. Зростання впливу громадсько – політичних об'єднань на політичні процеси: витоки феномену. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Політологія. Соціологія. Філософія. 2009. Вип. 9. С.113-119.
4. Лациба М. Громадські організації на виборах. К.: Український незалежний центр політичних досліджень, 2006. 56 с.
5. Липсет С.М. Размышления о капитализме, социализме и демократии. Русский журнал, 1994. URL: <http://old.russ.ru/antolog/predely/1/dem2-1.htm> (дата звернення: 15.12.2021).
6. Мейтус В., Мейтус В. Политическая партия: стратегия и управление. К.: Эльга, Ника-Центр, 2004. 404 с.
7. Остапеч Ю.О. Регіональний вимір конфігурації партійної системи України. Гілея : науковий вісник. 2019. Вип. 147 (3). С. 67-73.
8. Партійна система України після 2019 року: особливості та перспективи розвитку (2020). URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2020_part_sistem.pdf (дата звернення: 15.12.2021).
9. Про політичні партії: Закон України №2365-III від 05.04.2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2365-14> (дата звернення: 15.12.2021).
10. Abushouk A.I. The Arab Spring: A Fourth Wave of Democratization? Digest of Middle East Studies. 2016. Vol. 25 (1). PP. 52-69.
11. Bertoa F.C. Party funding regulation in Poland (1990–2015): an appraisal. Politologia. 2018. Vol.1. PP. 47-89.

References.

1. Dal, R.A. (2010), *Polyarkhya: uchastye y oppozytsiya* [Polyarchy: participation and opposition], Vyssh. shk. Ekonomyky, Moscow, Russia.
2. Karmazina, M. (2016), “Political region: the bases of formation and functioning”, *Journal Naukovi zapysky IPIEND im. I.F. Kurasa NAN Ukrainy*, vol. 1 (81), pp. 4-18.
3. Kudina, O. (2009), “The growing influence of public – political associations on political processes: the origins of the phenomenon”, *Naukovij visnik Uzhgorodskogo universitetu. Seriya: Politologiya. Sociologiya. Filosofiya*, vol. 9, pp.113-119.
4. Laciba, M. (2006), *Gromadski organizaciyi na vyborah* [Public organization on the elections], *Ukrayinskij nezalezhnij centr politichnih doslidzhen*, Kyiv, Ukraine.
5. Lipset, S.M. (1994), “Reflections on capitalism, socialism and democracy”, *Russkij zhurnal*, [Online], available at: <http://old.russ.ru/antolog/predely/1/dem2-1.htm> (Accessed 15.12.2021).
6. Mejtus, V. and Mejtus, V. (2004), *Politicheskaya partiya: strategiya i upravlenie* [Political party: strategy and management], Elga, Nika-Centr, Kyiv, Ukraine.
7. Ostapets, Y.O. (2019), “Regional dimension of the configuration of the party system of Ukraine”, *Journal. Hileia: naukovyi visnyk*, vol. 147 (3), pp. 67-73.
8. Razumkov centre (2020), “Ukraine after 2019: features and prospects of development”, [Online], available at: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2020_part_sistem.pdf (Accessed 15.12.2021).
9. The Verkhovna Rada of Ukraine (2001), “The Law of Ukraine”, *About Political parties*, [Online], available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2365-14> (Accessed 15.12.2021).
10. Abushouk, A.I. (2016), “The Arab Spring: A Fourth Wave of Democratization?”, *Digest of Middle East Studies*, vol. 25 (1), pp. 52-69.
11. Bertoa, F.C. (2018), “Party funding regulation in Poland (1990–2015): an appraisal”, *Politologia*, vol. 1, pp. 47-89.

Стаття надійшла до редакції 20.12.2021 р.